

”Den amerikanska drömmen är döende, men har varit så levande”

LITTERATUR

I ”Slummen får sin hämnd” berättar Norrköpingsbördige Pierre Schori om svensk-amerikanen Carl Sandburg, en gång i tiden en ständig Nobelpriskandidat med rötter i Östergötland. Han återupptäcker en litterär gigant och berättar om dagens Sverige och USA.

Hemma i bokhyllan står Carl Sandburgs drygt 3 000 sidor långa Abraham Lincoln-biografi i sex charmigt nötta band utgivna mellan 1926 och 1939. Jag fick dem av en generös och uppskattande läsare som köpt den under de många år han bodde och arbetade i USA. På senare år har den förre presidenten Barack Obama lyft fram Sandburgs verk i sin egen bok ”Ett förlovat land” (2020).

– Det tog Sandburg över 15 år att skriva den, hans Lincoln-biografi är mer

ordrik än både Bibeln och Koranen, säger Pierre Schori.

Den välbekante socialdemokraten, politikern och diplomaten har nu skrivit boken ”Slummen får sin hämnd” som handlar om Sandburgs liv och författarskap. Under sin levnad var Sandburg en känd poet och författare som bland annat var vän med tidens ikoner som Charlie Chaplin och Marilyn Monroe.

– Jag upptäckte honom på gymnasiet

”Han var radikal och få förlag vågade ge ut honom. Sandburg blev en viktig inspiration för svenska poeter och författare.

Pierre Schori,
socialdemokrat
och diplomat

när jag hittade hans bok ”The People, Yes” på Lundgrens bokhandel i Malmö. Det liknade ingenting jag hade läst tidigare, Sandburgs språk var fräscht och brutalt, en enda lång dikt skrivet på ett sätt som vanliga människor talade. Som många andra svenskar var jag fascinerad av USA och Sandburg beskrev den amerikanska drömmen inifrån.

– Sedan dess har jag i alla år tänkt att jag ska skriva en bok om Sandburg och jag har samlat på mig två stora kartonger med böcker, anteckningar och artiklar om honom genom åren.

Den 300 sidor långa ”The People, Yes” gavs ut 1936 och fångar den amerikanska samtiden mitt under den stora depressionens djupaste mörker. Det tog Sandburg åtta år att skriva den och den blev hans sista stora diktverk.

– I dag är han tyvärr nästan bortglömd här i Sverige, men Obama har uppmärksammat honom igen och det gläder mig att Göran Greider har över-

satt Sandburgs dikter till min bok.

– Han var radikal och få förlag vågade ge ut honom. Sandburg blev en viktig inspiration för svenska poeter och författare som Harry Martinson och Artur Lundkvist. Nobelpristagaren Martinson nominerade också Sandburg till Nobelpriset, det gjorde också de amerikanska pristagarna Ernest Hemingway och John Steinbeck som influerades mycket av honom. Även svenska arbetarförfattare som Erik Blomberg, Birger Norman och Stig Sjödin läste Sandburg.

Pierre Schori föddes 1938 i Matteus församling i Norrköping. Hans mamma kom från Vimmerby och var en av de första svenska au pairerna. Hon begav sig till Frankrike och arbetade i Caen i Normandie där hon träffade hans pappa, en schweizare som var där för att lära sig hotellyrket. De bosatte sig i Norrköping där de köpte och drev hotellet ”Gästis”, Gästgivargården på Slottsga-

Carl Sandburg besöker president John F. Kennedy i Vita huset 1961.

FOTO: AP

tan där Folkets hus ligger i dag. Sedan flyttade familjen vidare till Malmö där Pierre Schori växte upp.

Clara Andersdotter föddes på Lilla Östergård i Appuna utanför Mjölby. Hemma på gården vaktade hon gäss, men snart lämnade hon som så många andra svenskar sina arma hemtrakter för att söka lyckan i Amerika. Hon reste till sin kusin Magnus i Galesburg i Illinois där hon 1874 gifte sig och bildade familj med den svenske järnvägsarbetaren August Sandberg.

Tre år senare fick de sonen Carl, som under skollåren kom att kalla sig "Charlie" och sedan tog det mer amerikanskt klingande efternamnet Sandburg. I sin ungdomsmemoar "Pojke i präriestad" (1955) skildrar han den fattiga uppväxten i Galesburg. Sandburg slutade skolan redan som 14-åring och arbetade sedan som mjölkbud, tidningspojke, skoputsare, frisörsbiträdde, stocksågare, scenarbetare och mejeriarbetare inn-

an han tog värvning som infanterist under spansk-amerikanska kriget 1898.

Efter kriget återvände Sandburg till Galesburg och studerade ett slag på college innan han som miljontals andra amerikanska män blev en "hobo", en kringresande diversearbetare som tog sig fram genom att svartåka med i tågens godsvagnar. Många prominenta amerikaner har varit hobos, som William O. Douglas, domare i Högsta domstolen, världsmästaren i boxning Jack Dempsey, författare som Jack London, Louis L'Amour och Jack Kerouac och inte minst rockpoeten och Nobelpristagaren Bob Dylan, en stor beundrare av Sandburg.

– Så småningom hamnade han i Chicago som då ett kulturellt och politiskt centrum med människor från hela världen.

Sandburg inledde en karriär som journalist och bevakade bland annat

”Som ensam vit journalist tog Sandburg sig till slumområdena och beskrev den sociala misär de svarta levde i. För honom var det inte en fråga om ras, utan om social och ekonomisk ojämlikhet.

raskravallerna i staden 1919, då vita och svarta drabbade samman och 38 människor dödades, hundratals skadades och tusentals hem sattes i brand. Bakgrunden var ras- och klassmotsättningar, men den tändande gnistan var att en svart tonårspojke blev mördad av vita ungdomar.

– Som ensam vit journalist tog Sandburg sig till slumområdena och beskrev den sociala misär de svarta levde i. För honom var det inte en fråga om ras, utan om social och ekonomisk ojämlikhet. Den analysen är lika relevant i dag i USA som vi har sett med Black Lives Matters.

Sandburg var starkt influerad av den store poeten Walt Whitman och förebilden Lincoln, i hans verk finns samma demokratiska anda.

– Det handlade om frihetssträvan, drömmarna, solidariteten och Lincolns övertygelse om alla människors lika rättigheter.

Sandburg blev medlem i och ombudsman för Socialist Party of America, men liksom många andra vänsterintellektuella lämnade han partiet när det intog en pacifistisk hållning under första världskriget.

– Socialistpartiet var starkt i de delar av USA som hade många svenska och tyska migranter, det var de som tog med sig socialdemokratiska idéer till Amerika. Men Sandburg och andra förstod att det var bättre att verka inom Demokraterna för socialismen. Det ser vi ju också i dag, demokraten Bernie Sanders identifierar sig som "demokratisk socialist". Republikanerna och Demokraterna är så starka och har så mycket pengar att det tar för mycket kraft att utmana dem utifrån med ett nytt parti.

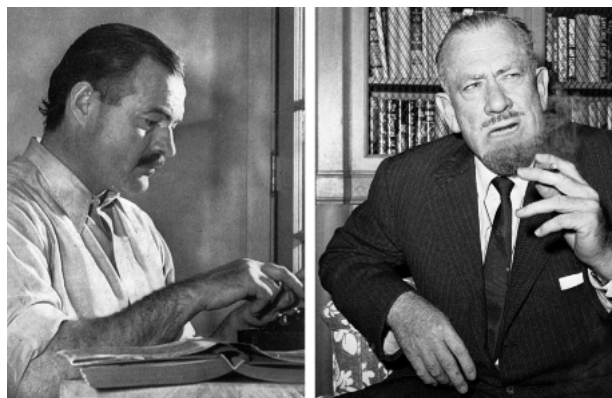
Med tiden förflyttades positionerna i den amerikanska politiken. Lincolns Republikanerna i nordstaterna, som under in-

Chicagoborna svalkar sig i Michigansjön sommaren 1925.

FOTO: OKÄND

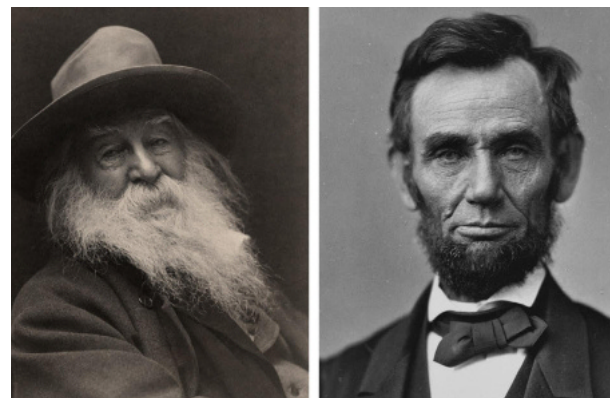
Nobelpristagarna Ernest Hemingway och John Stenbeck nominerade själva Carl Sandburg till priset.

FOTO: LLOYD ARNOLD/ANTHONY CAMERANO/AP

En "hobo" svartåker med ett tåg genom Amerika. Bilden är från 1946.

FOTO: AP PHOTO

Carl Sandburgs favoriter Walt Whitman och Abraham Lincoln.

FOTO: GEORGE C. COX/ALEXANDER GARDNER

» bördeskriget stred för att rädda demokratin och upphäva slaveriet, kom att bli det konservativa partiet, medan Demokraterna, som tidigare försvarat slavägande och sydstaternas rätt till utträde ur federationen, blev ett mer liberalt och vänsterinriktat parti.

– Det stora skiftet skedde under Franklin D. Roosevelts tid som president, med sin New Deal satsade han offentliga medel för att ta USA ur depressionen. Roosevelt influerades av statsminister Per Albin Hansson och de svenska Socialdemokraternas folkhemsbygge och skickade en studiedelegation till Sverige för att försöka förstå hur man i ett och samma samhälle kunde kombinera monarki, kapitalism och socialism.

Senare kom Sandburg att försvara den svenska modellen mot den republikanske presidenten Dwight Eisenhowers kritik. Sandburg blev i samband med sitt andra besök i Sverige 1959 inbjuden av den socialdemokratiska statsministern Tage Erlander till Harpsund. Erlander beundrade Sandburg, liksom hans efterträdare Olof Palme.

Det socialistiska arvet inom Demokraterna är något man i dag underskattar, tycker Pierre Schori. Sandburg

såg att rasmötsättningarna hade sin grund i den ekonomiska ojämlikheten. I boken beskriver Pierre Schori hur missnöjet med globaliseringens negativa sociala effekter blivit en grogrund för högerpopulistiska och auktoritära krafter, något som bland annat tagit sig uttryck i republikanen Donald Trumps presidentskap.

– De välfärdssatsningar president Joe Biden nu gör för de fattigaste amerikanerna är de mest omfattande sedan New Deal. Här i Sverige och i Europa generellt sett gör man eftergifter för högerpopulisterna på ett naivt vis, det gör inte Biden, han är stenhård i debatten mot trumpisterna.

Sandburgs liv och verk intressanta perspektiv på frågan om invandring och sociala motsättningar.

– Erlander tyckte att Sandburgs skildringar av svenska migranter var bättre än Vilhelm Mobergs Utvandrar-serie. Gangsterväldet i Chicago med Al Capone och de andra påminner i viss mån om det vi nu ser i svenska förorter, då var också etniska enklaver där inte bara italienare, utan även irländare och till och med svenskar bildade kriminella gäng.

Nu när Sverige har blivit ett stort mig-

”De välfärdssatsningar president Joe Biden nu gör för de fattigaste amerikanerna är de mest omfattande sedan New Deal.

rantland kan man jämföra med USA som alltid sett invandringen som sin största tillgång.

– Jämlikheten och mångfalden finns hela tiden med i deras medvetande. I diplomatsammanhang var amerikanerna först med att skicka kvinnliga och svarta representanter i sina delegationer, här ligger vi europeer fortfarande efter.

Pierre Schori minns ett samtal med den legendariske republikanske utrikesministern och säkerhetsrådgivaren Henry Kissinger om Amerika som de förverkligade drömmarnas land.

– Den amerikanska drömmen är döende, men har varit så levande. Kissinger berättade för mig för många år sedan om när han kom som tysk jude till USA strax före andra världskriget. Han bör-

jade jobba på en fabrik i New York som tillverkade borstar, men tog så snart han kunde värvning i armén där han behandlades som jämlik och kunna klättra i samhället.

– Hemma i Fürth i Bayern var han intresserad av fotboll, men nazisterna förbjöd honom att spela. I Amerika blev han därför en drivande kraft för sportens tillväxt i USA och var med att värva Pelé till laget Cosmos i New York.

– Jag frågade Kissinger varför han som kom till Amerika som ung behöll sin tyska accent genom alla år och han svarade: ”För att det har gjort mig unik”.

Erik Jersenius
Erik.Jersenius
@ostmedia.se

Carl Sandburg

● Bland Carl Sandburgs mest framträdande verk kan utöver Abraham Lincoln-biografen “The Prarie Years” (1926) och “The War Years” (1939)

samt den långa dikten “The People, Yes” (1936), kan också diktsamlingarna “Chicago Poems” (1916) och “Cornhuskers” (1918) nämnas,

liksom sagoboken “Rootabaga Stories” (1922) och “The American Songbag” (1927) i vilken han samlat amerikanska folksånger.